

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

XCV. Contra affirmantem superiorem desensio, negata sententiae: nempe,
quod latroni fides servanda non sit

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

vult accipere plagā in pecunia, quā in conscientia (quæ tenera res est.) An autem jurare liceat, in præsentia non lubet disputare. Hoc certum est: Necessitatis iusjurandum esse licitum: Vanitatis & temeritatis illicitum.

XCV.

Contra affirmantem superiorem defensio, Negata sententia: nempe, quod latroni fides servanda non sit.

DISPICIENTI mihi, cui necessitas affertur aliquid ex hoc angusto loco dicendum de aliquo argumento, ad utilitatem studiosæ juventutis comparato, etsi in tantarum varietate & copia multa occurrerent ejusmodi: comparatione tamen omnium facta visus tandem mihi fuit utilissimè de hac questione differere: An fides sit exsolvenda latroni, præsertim cum hoc & superioribus annis exempla habuerimus eorum, qui à latronibus capti partim servarunt, partim violarunt fidem datam, ideòq; passim & plebei & docti inter se disceptent: rectène an secus hoc vel illud fiat. Nam ut nunc misso vulgo imperito, de doctis dicam, sunt, qui ajunt, latroni fidem servandam. In his est Petrus Martyr Theologus & philosophus insignis in locis communibus class. 2. loco 13. num. 21. & Philippus ille Melanchthon in quaest. Ethicis, tit. de juramento.

Exordium
cum propositione
primùm generali,
deinde speciali.

mentis. Et nos in hanc sententiam supra attulimus rationes, non aded leves, nisi forte fallimur. Alii negantem tuentur sententiam: Inter quos eximii Jareconsulti, Donellus in cōmentar. Obert. Giphanius disputatione de pactis, l. 60. Joh. Bodinus lib. 1. d. Repub. pag. 1. & 2. Sed cum valde ardua hæc quæstio sit, & utrinq; afferantur rationes valde probabiles, non desunt qui malint hic Scepticorum ritu *ἔπιχειρῆναι*, hoc est, assertionem cohibere. Ab his non multum abesse videtur nobis eruditissimus vir Lamb. Danaus lib. 2. Ethic. fol. 161. ut qui expositis aliorum sententiis rem in medio relinquat. Ego in hac opinionum varietate eam quæ inter primam & ultimam interjecta est, in hac oratione non aspernandis, ut puto, rationibus constabiliam. Quod candidissimi auditores, dum facio, pro misericordia animorum vestrorum in me propensione benivolæ, attentasq; aures mihi accommodabitis: id quod etiam atq; etiam peto. Video autem duo plerunq; esse, ad quæ data fide promittenda urgentur, qui in manus latrocinantium incidunt, 1. pretium capitis, tanquam *ἀντίποινα* puta, pecunia, pro redimenda vita, 2. filicium: intellige, quòd nemini latrones istos sit proditurus, quem ad pretium promissum colligendum conficiendumq; dimittunt. Sed de hoc posteriore primùm videbimus. Prioris enim

Alia Q^{ue}
cum ap^{osto}
strophe ad
auditor.

Divisio.

enim promissionis effectus ferè dependere ex hoc videtur. Dicimus: gl'ur hic silentii promissionem vel sanctissimam & juratam servari non posse: neque salva obedientia, quam & Deo & Magistratui Dei legato debemus: neq; salvo officio, quo ex lege Dei & naturæ proximo nostro astricti devinctique sumus.

Quid ita? Promittentes rem illicitam, peccamus. Si quod illicitè promissus servemus, & in effectum deducamus, peccatum duplicamus: idque vel maximè, si jurata fuerit promissio. Deus enim invocandus est, ut sit testis & adiutor rei non prohibita, sed honesta. Et juramentum nõ debet esse vinculum aut nervus iniquitatis. Hinc existimant, Davidem fidei Simei interventu jurisjurandi datam de eo, cum morte dignus esset, non occidendo (2. Sam. 19. v. 23) rectè violasse, cum iussit eum interim à filio Salomone (3. Reg. 2. vers. 9.) Hinc etiam est, quòd in omnibus juramentis, quantumvis verbis generalibus, vel etiam signis universalibus (omne, nihil non, quidlibet) conceptis, semper excepta intelligitur obedientia, divino verbo seu Dei & naturæ legi debita. P. Martyr Class. 2. loc. 13. n. 2. Ideoq; stultè Herodes huiusmodi juramento se teneri existimaret Herodiadi viri sancti & innocentis caput petenti, Matth. 14. v. 7. 9. Iephthæ immolationem filia, Judic. 11. v. 31. 35. Me-

Ec 3 laucht.

Tractatio
alterius
partis.

Confirmatio.
Propositio
syllogis.
cum pro
syllogis.

Assumptio
cum appro-
bationibus.

- lanche. in quaest. Ethic. de interpretatione juramenti, longè sapientius & rectius Hyppolitus novetca, cum promiserat daturum, quod peteret, petenti incestam consuetudinem se obligari negavit: Lingua juravi, mentem injuratam gero. Sic igitur verum est quod proposuimus. Jam verò promittentes latronibus silentium, seu nemini nos indicaturos hoc vel illo loco latrones latitare, qui insidentur iter facientibus, promittimus rem illicitam, quæ sine peccato servari non potest.
- I. Primum enim hic promissor silentio suo causam præbet vitæ salutisq; discrimini, in quod postea illi incident in eorundem latronum manus delapsi. Quod sanè evitassent, si à dicto promissore fuissent admoniti edoctique, esse hoc vel illo loco latrones qui iter facientibus insidentur. Nihil autem refert, hominem quis occidat ipse, an ejus mortis causam præbeat, l. nihil interest 15. ad leg. Cornel. de Siciariis. Deinde sine conscientiz vulnere non possum non admonere proximum de periculo quod ipsi imminere scio, si voluntatem eorum spectem, qui nocere decreverunt. Jam verò certus sum eodem modo latrones affectos esse in omnes viatores, si se à dimisso prodendos esse vel minimam suspicionem concipiant. Præterea in culpa est qui scit, & cum posset prohibere, non prohibet, l. 50. de reg.
- II.
- III.

reg. jur. crim.
hæc lo
rum iter fa
solum, & p
capitibus a
sculum. A
deratis oc
vere, ac
ofacior
etia, in fi
comm. in
indicare
rum dir
de lingu
ri sunt,
pericul
ma civit
monear
omnibe
non tol
stratui
viatoru
officij
indica
per pe
nere ac
hocco
& per
vincta

reg. jur. crimen committit, l. 109. eod. Atqui hic scio periculum imminere iis, qui in posterum iter facient per locum à latronibus obsestum, & possum id prohibere, ac ab ipsorum capitibus avertere, si indicem imminens periculum. Adde, quod non caret suspitione societatis occultæ: videtur injuria afficientem fovere, ac esse particeps ejus culpæ, qui futuro facinori cum posset, obviam non ivit, e. dilecto, in fin. vers. imò si potest, de sentent. excomm. in 6. Non igitur fas est dimissum non indicare eos, qui in insidiis se collocarunt. Sed cum dimisso à latronibus constare non possit de singulis, qui per eundem locum iter facturi sunt, tenebitur quidem obviis quibuscunq; periculum aperire, sicut & portarum proximæ civitatis custodibus, ut viatores de eo admoneant. Verùm cum nec hac ratione satis omnibus caveatur, quamdiu ipsum malum non tollitur: tenebitur idem indicare magistratui civitatis proximæ, ut captis latronibus viarum securitatem tueatur. Hoc enim ejus officium efflagitat. Et quidem tenebitur hoc indicare, quamprimum reversus fuerit, propter periculum, quod ex mora in alios imminere ac redundare posset. Et magistratus, ubi hoc cognoverit, tenebitur vicissim ex officio & persona, quam sustinet, abjecta omni suspensione, dare operam, ut fontes è latronibus

Et a puls

IV.

bulis suis extrahantur, ac comprehendantur, pœnis legum subjiciendi. Verùm hic alia ea- que gravissima incidit quæstio: Cùm sanctis- sima res sit & religiosissima jurare, sitne ne- cessarium, ut dimissus, anteq̃ rem cuiquam faciat palàm, à jurejurã to absolvatur per per- sonam ecclesiasticam, cui ea potestas & ^{potestas} tributa sit, hoc est, cui fas sit in jurejurando obligationem relaxare: quod vulgus dicit, dis- pensare. Factum hoc memini in hac facti spe- cie superioribus temporibus. Sed ego in ne- gantem sententiam cum multis ingenio & ju- dicio præstantibus viris discessionem facio. Nam juramentum hoc cùm rei illicitæ pro- missionẽ contineat, ipso jure nullum est, idq; non tantùm jure civili, l. non est dubium, §. in fin. C. de ll. l. 7. § & generaliter 16. de pactis, sed & divino, cùm verbum Dei leges civiles bo- nas & R. ip. salutare tanquam suam ipsius or- dinationem tueatur. Sanè juramenti vinculo Deo (quem testem esse volumus nostræ con- firmationis, & vindicẽ, si promissio jurata vio- letur) obligamur. Aut igitur obligatio hæc valet, aut non valet: si non valet, si eam Deus ratam esse non vult (quod fit: cùm juratõ pro- mittitur res illicita) quid opus est absolute à vinculo, quod nullum est, satis est, quòd a Deo obligatione solvimur & liberamur. Si valet obligatio, nulli homines vel excelssimi & lau-

& sanctissimi vinculum nexumq; jurisjurandi, cujus obligatio fit *à méos* inter Deū & hominem, solvere possunt, sed ne pejeremus jurandum nostrum Deo exsolvendum est, Matth. 5. v. 33. Atq; hæc hæctenus de quaestione promissi silentii: Reliqua est altera quaestio nobis proposita de promissione pretii latronibus facta. Quæ quidē videtur inutilis & supervacua, si magistratus officio suo fungatur. Si enim apprehendit latrones, non poterit ipsis promissam solvi pretium, cum sint in manu Magistratus, sine cujus cōsensu ad eos non patet aditus. Nec ipsi requirent solutionem latrones, scientes fore, ut, si convincantur, bona sua fiscus vindicet, l. 20. de accusat. si non fuerint apprehensi, sine dubio id ex eo contingit, quod suspicari se proditos aliū se proripuerunt. Quo casu cum non manserint eo loco, ubi convenit ut fieret solutio, recte dicitur reus esse liberatus, cum juraverit nō quovis, sed certo loco se facturum solutionem. Quin etiam si nihil de certo loco convenerit, idem quod in casu superiori obtinebit: simul atq; enim cognoverit dimissus quo loco latent latrones, tenebitur eos ex superioribus rationibus magistratui indicare, cujus quidē, ut diximus, est hīc dare operam unicē, ut sine mora apprehendantur. Etsi enim à magistratu curari debet, ut inviolata sint juramenta,

Transitio.

Tractatio
reliquis
partis.

Ee 5 cum

cùm ob honorè nominis Dei, tum propterea, quodd vincula sint humanæ societatis, non tamen de quibuslibet juramentis hoc intelligendum: qualia sunt, quæ societatem humanam violant. At inquis: Si apprehensus à magistratu latronibus pecunia promissa non datur, promissori pio semper ferè de non exsolutione religionis jurisjurandi scrupulus injici potest. Respon. Hoc quidem casu ut promissor missus se religione jurisjurandi exsolvat, teneri eum magistratui ejus, ve fisco in bonis latronum successuro pretium capitis promissum offerre, defendi potest. Magistratus autem tum erit, dimissum à latronibus eo pretio donare, cùm & aliàs obligetur ad damnum sarcindum illis, qui damnum passi sunt, dum iter facerent per vias publicas, quarum securitati prospicere debuerat. In hunc enim usum portoria & vestigalia à transeuntibus exigit. Quod si alia quàm publica via iter fecit, qui incidit in latrones, dici potest: in magistratus arbitrio esse, an pretium ei velit restituere: arbitrium autem magistratus moderabitur pro ratione circumstantiarum: et tunc minoris necessitatis, quæ eum coëgit huic se itineri periculoso, ut magis compendioso, committere: tempestat, quæ publicum iter difficile, imò planè incommodum reddiderat. Ac, prout ipse ex hujusmodi *responsum* æquius

æquius videbitur, vel totum pretium vel ejus
 partem restitui jubebit. Sed hinc quaeritur: Fi-
 desne mihi servanda, si postquam latrocinium
 aliis revelavi, magistratus non fungatur suo
 officio, si rem ita procrastinet, ut interim pos-
 sim fidem de pretio capitis datam solutione
 liberare? Hic primum respondeo, sine mani-
 festo periculo fidem integram servari non pos-
 se. Nam metuendum est post rei detectionem,
 ne resciverint latrones se à dimisso proditos.
 Plerumque enim in locis vicinis habent suos
 exploratores, ex quibus cognoscant, ubi via-
 toribus infidari debeant, ex quibus discant
 viatorum conditionem & fortunas, & potissi-
 mum quantum pro capite numerare possint.
 Hi facile comperient proditos esse latro-
 nes socios suos, ab eo quem dimiserunt, si in-
 dicaverit obviis portarum custodibus, magi-
 stratui, quid sibi acciderit: atque id suis sociis re-
 nunciabunt, ut in tempore suæ salutis consu-
 lant. Hi ubi cognoverint se proditos, omnia
 suspecta habebunt, ideoque si alius loco dimis-
 so ad eos pretium promissum deferat, existi-
 mabunt sub ea *μεσολογία* (prætextu) diligen-
 tius explorari suas latebras, & hac de causa
 sine dubio hunc interficient. Sin ad pre-
 tium persolvendum proficiscatur ad eos, ip-
 se, qui dimissus est, an dubium esse potest,
 illi certum paratum esse exitum vel ob solam
 prodi-

proditionem? Secundò: Responsio hic expedita est ex jure civili, fidem servandã non esse: cum eo hæc vis gravissimis pœnis vindicetur (l. capitalium 28. §. 10. & penult. de pœnis) tantum abest ut ex ea lucrum sentire debeant auctores. Hujusmodi conventiones violentæ aperte improbantur prætorio edicto: Quod metus causa gestum est, ratum non habeo. Et verò, si ex hac causa data repeti possunt (l. 7. & 8. quod metus causa, l. 9. C. unde vi & quidem in quadruplum (toto titulo vi bon. rapr.) Quantò justius non data poterunt retineri? Neq; verò huic sententiæ obstitunt, l. 22. §. si prædo, de pignoratitia actione, l. 16. commod. l. 1. §. si prædo (verba hæc sunt: si prædo rem pignori dederit, competit ei & fructibus pignoratitia actio, &c. Si prædo commodaverit, vel alienam rem quam possidet habebit commodati actionem) l. 39. l. 31. §. 1. de pos. Habent enim latrones juris communione, quantum juri agunt consentanea: ut in speciebus, dd. ll. cum deponunt, dant commodato, dant pignori, nihil agunt quod legibus sit prohibitum. Et quod pignus depositum commodatum eis restituitur, summa conjunctum est cum æquitate. Si enim id retinere liceret depositario, commodatario, &c. adversus quos latro deliquit nihil, pœnæ lucrum facerent illi, qui latrocinio latronis nulla ex parte lesi sunt,

Confutatio.

sunt. Læsi sunt rerum ablatarum Domini, læ-
 sa Respublica. His ad pœnam obligatus est la-
 tro. His pœna debetur & satisfactio. Nec
 quicquam habet roboris, quod obijciunt de
 hostibus. Hostibus, inquam, data fides servan-
 da est, sicut docet exemplum Atilii Reguli,
 ergo astringeris quoque ad servandam fidem
 de pretio capitis latronibus datam. Dispar e-
 nim, imò alia conditio ratioq; est hostium ac
 latronum, hostium vis injusta non habetur.
 Justa enim est jure belli quod jure gentium
 comprobatur. l. 5. prius. de just. & jur. Hujus
 juris cum latronibus nulla est communio, sic-
 ut nec propriè bellum. Ideò latrones passim
 ab hostibus separantur, l. hostes 24. l. 27. de ca-
 ptiv. & postliminio rev. l. 118. de verb. sign. vis
 horum omni jure injusta est, & humanæ so-
 cietati planè infesta ac inimica. Et si qua ejus
 causa afferenda est, præter improbitatem &
 malitiam extremam vix ullam invenio. Sed
 speciosissimū omnium, quæ obijciuntur, hoc
 est: Et si nihil peti possit judicialiter ab eo, qui
 pretium capitis latronibus promissit. Prætor
 enim non dabit actionem latroni, qui non
 debet confirmare latrocinia: ut tamen exsol-
 vat se religione jurisjurandi in foro conscien-
 tiæ, omninò dicendum videtur teneri eum ad
 promissi pretii præstationem. Nam etsi co-
 actus juravit, sciens tamen & prudens juravit
 & de

& de re licita. Nullo enim jure vetamur quid donare latronibus, ne tum quidē cum coacti promissimus. Succurritur quidem legibus civilibus metu coactis ad dandum vel promittendam. Sed ita demum si remediis legū sibi subveniri desiderāt. Postulari enim hæc oportet, l. 9. §. 3. circa fin. verbi posse eum postulare, cum §. volenti autem datur seq. quod metus causa, l. 4. §. hoc autem, de damn. infect. & similib. Licite itaq; quod coacti promiserunt præstare possunt, nulla id lege prohibente, & ex consequenti, continet ipsorum jusjurandum promissionem rei licite adimplendam, si obligatione, qua se jurantes Deo obstrinxerunt, liberari volunt, modò nolint pejerare. Ad hoc responderi potest, ita rectè consull conscientie, nec committi perjurium, si promissor eroget pretium promissum in commodum pauperum, aut alias pias causas, aut deferat illud in fiscum magistratus, in cujus territorio eum invaserunt latrones. Ad hunc enim præ aliis hujus facti cognitio pertinet (l. i. C. ubi de crimin. Novell. 134. cap. 5. in fin. de raptor.) & ex consequenti bonorum damnati successio, d. l. 20. de accusat. cui æquiparatur is, qui notoriè latro est, ex communi Dd. sententia, Jas. in l. si verò, §. qui pro rei, n. 3. qui factis. cog. Est autem hoc casu sine dubio notorium atrocitium ei, de cujus conscientia hæc agitur.

Quomodo
promissor
non præ-
stans pro-
missum hæc
à perjurio
excusari
possit.

agitur, cui quidem notoriū esse hoc casu sufficit, cum de ejus tantum præstatione sit quaestio. Verum, inquit, cum ita sibi caverunt latrones, ut coegerint me pro capitis pretio ipsis dare Chirographum, quo ajo me ipsis debere 1000. florenos ex causa mutui, venditionis, vel alia jure probata, eosq; promitto me soluturum proximis nundinis Francofurtensibus, Lipsensibus, &c. & ipsi postea veniant ad nundinas eos petitum. Hinc data fides mihi violanda fuerit? Hic respondetur: Si probare possim hoc latrocinium per alios, qui procul id viderunt, vel mecum in manus latronum inciderunt, teneor equidem id indicare magistratui, ne silentio meo causa sim, ut eandem improbitatem in alios exercent. Si probare non possim, quia dolus & metus hujusmodi non præsumitur, sed probari debet, cum omnes præsumantur, hoc est, habeantur boni, quatenus non probatur contrarium: tutius fecero, si ipsis solvero, ommissa hujusmodi exceptione: & inutili, destituta probatione: & ex qua me convenire possent actione injuriarum, vel etiam graviori. Atq; hæc fuerunt, quæ ex subjectione Johannis Nelli, Jaris utriusque candidati eruditiss. amici mei opt. de proposita quaestione: An latroni fides, in primisq; jurata, sit servanda: pro negante magis, quam affirmante sententia dicentem.

Exceptio
seu regressus
sionis imi-
tatio.

Conclusio

rem. Vestre nunc partes sunt, ut hæc sobrio iudicio (quod sapientia animæ est sapientibus) metiarini, & quanti habenda sint, æstimetis.

XCVI.

Ἐκτένε fecerit λευτερός Laurentius, quod urbi profecto, Imperatoris nomine petenti ecclesia thesauro ad usus publicos se opposuit, & vitam potius amittere voluit, quam imperata facere?

Affirmatur formula declamationis.

Ex Orationibus Melanchthonianis.

Exordii propositio. Optarim equidem, lectissimi studiosi, has dicendi partes magis idoneo in cœtu nostro esse commendatas. *ἡμολογία*. Perturbant enim me ex hoc loco augusto dicendi exigua facultas & infantia mea vestraque expectatio, qua dignum nihil efficere atque edere possum. *Ἀντίθεσις* seu adversativa: Sed rursus erigit me in signis vestris iudicando candor, & excusat me vobis huius Academiæ consuetudo & præceptorum auctoritas, quam sine flagitio detrectare non potui. *Conclusio exordii*, continens propositionem, sed generalius. Quare de verè generoso & cælo animo Divi Laurentii pauca verba faciam. *ἡ ἐπίκλησις*. Quam meam balbutiem, ut pro humanitate & æquanimitate vestra non ineleganter feratis, reverenter à vobis etiam atque etiam peto. *Narratio quæ ἀποκρινὴ* questionis & dissertationis. Fuit Laurentius sub Xisto, episcopo Romanus.

manus